

SÁP KORTÁRS TÁRSADALMI FOLYAMATAI

Szerző:

Soós Zsolt (PhD)
Gál Ferenc Egyetem (Magyarország)

Lektorok:

Balázs-Földi Emese (PhD)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

A szerző e-mail címe:
soos.zsolt@gfe.hu

Pornói Imre (CSc)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

...és további két anonim lektor

Soós Zsolt (2022): Sáp kortárs társadalmi folyamatai. <i>Különleges Bánásmód</i> , 8. (2). 49-56. DOI 10.18458/KB.2022.2.49

Absztrakt

A Sápon lefolytatott kutatásunk egy hosszabb, tíz elemből álló kutatássorozat része, amelyben elsősorban az ország kedvezőtlenebb helyzetű régióiban fekvő, kisebb lakosságszámú települések főbb társadalmi jellemzőinek, aktuális társadalmi folyamatainak a feltérképezésére törekszünk. A kutatás során alapvetően a helyi lakosok nézőpontjainak a megismerése és megjelenítése a célunk. A kutatási helyszínek megválasztásában döntő szempont volt, hogy e perifériális régiók kisebb településein meglehetősen kedvezőtlen szocio-demográfiai folyamatok zajlanak, ideértve különösen a települési lakosságszám csökkenését, az idősödést és a hátrányos helyzetű lakosság számarányának a növekedését. E folyamatok - amennyiben nem történnek jelentősebb változások - még a jelenleginél is kedvezőtlenebb jövőképet vetítenek előre. E kedvezőtlen szocio-demográfiai tendenciák tetten érhetőek Sápon. Ehhez kapcsolódóan a kutatás kiemelt céljának tekintettük az elvándorlásban leginkább érintett helyi fiatalság lehetőségeinek, céljainak és jövőképeinek, valamint a helyi közösségi kapcsolatoknak, ezen belül elsősorban a romák és a nem romák együttélési jellemzőinek a megismerését.

Kulcsszavak: a fiatalok és a romák helyzete, jövőkép

Diszciplína: szociológia

Abstract

CONTEMPORARY SOCIAL PROCESSES IN SÁP

Our research conducted in Sáp is a part of a longer, multiple part research series, in which we will identify the main social features and map the current social processes in the less populous settlements of the more deprived regions of the country in particular. Basically, the aim of our research is to understand and present the perspective of the local people. The decisive criterion for the selection of research sites was that the smaller settlements of these peripheral regions are subject to rather unfavourable socio-demographic processes, including in particular the decline in the population, aging and the increase in the share of disadvantaged population. These processes – unless there are

significant changes – project an even more unfavourable vision of the future. The adverse socio-demographic processes described above are observable in Sáp. Related to this, the primary objective of the research was to understand the opportunities, goals and vision of the local youth most affected by migration, as well as to recognize the local community relations and the characteristics of cohabitation of the Roma and non-Roma population in particular.

Keywords: the situation for young and roma people, the future vision

Disciplines: sociology

A kutatásról

A kutatásban két, egymással szorosan együttműködő kutatócsoport vett részt. Biczó Gábor és Szabó Henriett a vizsgált településről készülő dokumentumfilmekhez, e sorok írója és a Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Karának e vizsgálatokba bevont, szociálpedagógia szakos hallgatói – Ferenczi Viktória és Zagyai Csenge – pedig e tanulmány elkészítéséhez gyűjtött információkat. Ugyanakkor a helyi szervező munkát segítette Papp Lászlóné, szociálpedagógia szakos hallgató is, aki saját szakdolgozatához is készített interjúkat, mások mellett a település polgármesterével. (E tanulmányban a polgármester által adott információk ezen interjúból származnak.)

E kutatócsoportok tagjainak végzettségéből, kutatási gyakorlatából következően, multidiszciplináris jellegű munkát végeztünk, amelyben a kulturális antropológiai kutatások émiikus, valamint a közösségi szociális munka ezzel gyakorlatilag azonos szemlélete érvényesült.

Alkalmazott módszerek

1. Megtörtént a vizsgált településre vonatkozó társadalomstatisztikai adatok (pl. népességszám alakulása, stb.) elemző összegzése, valamint a fontosabb dokumentumok (pl. településtörténeti leírások, stb.) áttekintése.

2. A kutatás fő módszerének – annak szemléletéhez igazodóan, vagyis a helybeliek nézőpontjának

bemutatása érdekében – a szóbeli kikérdezést, ezen belül a félig strukturált egyéni interjúkat választottuk (Falus, é.n.). Előzetes feltérképezés segítségével hús egyéni interjúkat készítettünk el. Az egyéni interjúk esetében törekedtünk arra, hogy a válaszadók szocio-demográfiai szempontból sokszínűek legyenek, s ezáltal a település lehető legtöbb társadalmi rétegéből csatornázzunk be véleményeket. Ebből következően a kérdezettek között voltak fiatalok, idősek, családosok, egyedülállók, romák és nem romák. Foglalkozást tekintve megkérdeztünk aljegyzőt, pedagógusokat, közművelődési és szociális szakembert, egészségügyi alkalmazottat, egyéni szolgáltatási, illetve mezőgazdasági vállalkozót, kereskedőt, vagyonőrt, ipari szakmunkást, vasútállomáson dolgozó vezetőhelyettest, nyugdíjasokat, rokkantnyugdíjast és egyetemi hallgatókat.

3. Az interjúk felvétele során a települési önkormányzat polgármesteri hivatala mellett, igyekeztünk valamennyi helyi közintézményt (általános iskolát, könyvtárat stb.) felkeresni, ezáltal próbáltuk feltérképezni az adott intézményi működés fő jellemzőit és a helyi lakosság életére gyakorolt hatásait.

Sáp

Sáp a Sárreéten, Hajdú-Bihar Megye délnyugati részén, a legközelebbi várostól, Berettyóújfalutól 17 kilométerre helyezkedik el. A település közúton és vasúton egyaránt elérhető, a tömegközlekedési feltelemek kedvezőek, sőt, Sáp napjainkban is fontos

vasútkörzeti alközpont a Budapest-Nagyvárad vonalon.

A település intézményi ellátottsága alapvetően megfelel a méretének, óvoda, általános iskola, védőnői szolgálat, illetve a Sárréti Többcélú Kistérségi Társulás keretében a kötelező szociális és gyermekjóléti ellátások hozzáférhetőek a faluban. Ugyanakkor a településen élő, szociálpedagógus képzettségű interjúalanyunk (45 éves nő) kiemelte, hogy a gyermekjóléti szolgáltatás helyi hozzáférhetősége meglehetősen korlátozott, mivel egyetlen családsegítő „látja el” a környékbeli falvakat. E számos más kistépülésen is megfigyelhető humán-erőforráshiány kialakulása jelentős részben a 2000-es évek első felére vezethető vissza. Ekkor költséghatékonysági szempontokat szem előtt tartva, az állam jelentős „ösztönző támogatásokat” nyújtott a települési önkormányzatoknak annak érdekében, hogy közszolgáltatásaikat, ideértve különösen a szociális és gyermekjóléti alapszolgáltatásokat, kistérségi szintű társulásokban lássák el. E beavatkozás a szociális alapszolgáltatások rendszerére, kiemelten a családsegítésre számos helyen kedvezőtlen hatást gyakorolt. E szolgáltatásokat ugyanis már az 1990-es években racionális méretű társulásokba szervezte az önkormányzatok jelentős része, egy-egy szolgálat jellemzően néhány környékbeli települést látott el. Mivel a szociális szolgáltatások a kistépüléseken rendszerint nem élveznek prioritást, az ösztönző támogatások hatására, a szakmai szempontokat mellőzve, számos helyen felmondták e társulásokat, s a szolgáltatásokat kistérségi szinten szervezték meg, gyakran a korábbi szakmai létszám töredékét biztosítva a feladatellátásra (Soós, 2009). Ennek eredményeképpen számos településen a feladatokat csak formálisan, „papíron” látják el, vagyis a tényleges feladatellátás gyakorlatilag hiányzik. Például vannak olyan formálisan „ellátott” települések, amelyekben egyes szociális alapszolgáltatásokban éveken

keresztül nem volt egyetlen kliens sem (Soós, 2013).

Az említettek mellett könyvtár és közösségi ház is van a faluban. Interjúalanyaink jelentős része tartja problémának, hogy a korábbi évektől eltérően, a településnek napjainkban már nincs saját házi-orvosa. E közszolgáltatást a szomszédos Bihartorda orvosa látja el munkanapokon, napi három órában. Ezen idő egy részében - napi egy órában - biztosítják a helyieknek a gyógyszerkiváltási lehetőséget is.

Az önkormányzati igazgatás fontos jellemzője, hogy az alacsony települési lélekszám miatt kötelező a körjegyzőségi működés, 2020. január 1-től a falu a tetétleni önkormányzattal működtet közös körjegyzőséget.

A települési önkormányzat mellett, a községben roma nemzetiségi önkormányzat is funkcionál, a legutóbbi, 2019. októberében lezajlott választás alkalmával a 706 választópolgár közül, 167 vallotta magát romának. (SKTÖ, 2019)

Sáp lélekszáma 1949-ben volt a legmagasabb, ekkor 1532-en éltek a faluban. E lakosságszám 2021-re 942 főre csökkent. Ugyanakkor e csökkenés nem volt folyamatos, a rendszerváltást követő évtizedben 958 főről (1990), mintegy 100 fővel, 1051-re (2001) nőtt a falu népessége, amely azóta újra csökkenni kezdett (KSH, 2021). E változásokat elsősorban a vándorlási tendenciák befolyásolták.

A helyi népességen belül jelentős a romák aránya, a 2011-es Népszámláláson Sápon a lakosság 21%-a vallotta magát e kisebbséghez tartozónak (KSH, 2011). A helyi önkormányzat a roma népesség arányát napjainkban 30% feletti-re becsüli, megkérdezett interjúalanyaink szerint viszont a falu lakosainak hozzávetőlegesen a fele lehet roma származású. A romák aránya a gyerekek és a fiatalok körében ennél is magasabb, ebből következően a roma népesség aránya a településen növekvő tendenciát mutat.

Sáp története címszavakban, különös tekintettel az elmúlt évtizedekre

Sápot 1217-ben említik meg először a korabeli oklevelek. Ekkoriban a falu egy kismemesi család birtoka volt. Mivel a környék kedvező lehetőséget biztosít a gazdálkodásra, a település gyors fejlődésnek indult, s a XIV-XV. században már két nemesi család, a Sápi és a Földesi Nagy család birtokába került. A település nemesi kiváltságait 1624-ben Bethlen Gábor felülvizsgálta és megerősítette. A XVII. század végén, többször is oltalomlevelet kapott a falu a kuruc és a labanc hadak sanyargatásai ellen. 1698-ban Lipót király a sápi lakosok nemesi kiváltságait újból megerősítette (Végh, 2017).

A település folyamatos fejlődésének, lélekszám-növekedésének egyik oka e kiváltságok, oltalmak megléte, amely az átlagosnál kedvezőbb lehetőséget, s egyben erősebb öntudatot, büszkeséget biztosított a falu lakosai számára.

A modernitás időszaka szintén kedvező változást hozott Sáp életében. A XIX. században meghatározó jelentőségű volt a vasút. A megyei vezetők jelentős eredményeket értek el a környék vasúti forgalomba való bekapcsolása tekintetében, az első magyarországi (Budapest-Vác) vasútvonal átadását (1846) követő 12 éven belül Budapestről Debrecenen keresztül, egészen Nagyváradig el lehetett jutni vasúttal. „A vasút megépülésével Sáp település bekerült az országos vasúti vérkeringésbe, szabad volt az út Nagyvárad, Debrecen, Budapest irányába” (Péter, 2017, 123.). A vasút helyi jelentőségét jól mutatja a kistelepülés impozáns pályaudvara, s az, hogy interjúalanyaink elmondása alapján a szocializmus időszakában a falu nagyon jelentős része a vasútnál dolgozott. E létszám ugyanakkor az elmúlt években, a vasúti forgalom csökkenése, még inkább a szolgáltatás számos elemének automatizálása miatt, jelentősen lecsökkent.

A szocializmus első időszakában a faluban is lezajlott a mezőgazdaság tulajdonszerkezetének és

működtetési módjának az átalakítása, ennek eredményeképpen a helyi földtulajdont a gazdáktól elvették, azok közös, szövetkezeti tulajdonként az 1960-ban alapított helyi termelőszövetkezetbe kerültek. E folyamatok – a központi állami, iparfejlesztési célokkal összhangban – a falvakról a városok irányába igyekeztek terelni a népességet (Andorka, 1997). A '60-as években Sápról is elindult egy elvándorlási hullám. Ugyanakkor a helyi idősebbek a korszak pozitívumaként említik a jelentős részben helyben megvalósuló teljes foglalkoztatottságot.

„Az emberek vagy a tsz-ben dolgoztak, vagy az állami gazdaságban, vagy pedig a vasútnál. Ez utóbbi már akkor is meghatározó tényező volt a falu életében.” (76 éves nő, nyugdíjas)

Az ipar- és ehhez kapcsolódóan a városfejlesztést előtérbe helyező, illetve a költséghatékonysági szempontok miatt a körzetesítést előíró, 1971. évtől érvénybe lépő Országos Településhálózat-fejlesztési Koncepció (Andorka, 1997) Sápon is éreztette hatását. „[...] Sáp fokozatosan elvesztette önállóságát. Először a fő gazdasági egységet, a termelőszövetkezetet, majd az iskolát, s a politikai irányítást csatolták Földeshez. 1980-tól 1989-ig a felsős tanulók is idejártak iskolába. Ezzel végképp lecsökkent a szülőfaluhoz való kötődés (Végh, 2017, 143.).

Ezen időszakot, az önállóság elvesztését, azt, hogy a többségben lévő földesi tanácsstagok akarata, ezen keresztül elsősorban a földesiek érdeke érvényesült a közös tanácsban, nehezen élték meg a sápiak.

„Sápon az volt, amit a földesiek akartak. Nagy érvágás volt az összevonás az itt élők számára, mert átkerült Földesre a tejsarnok, a nagy tsz-udvar, a zöldséges, a gépudvar, szerelőműhelyel együtt. Sápon nem sok minden maradt.” (75 éves nő, nyugdíjas)

„A felső négy osztályba odajártunk (Földesre). Amit kei nem állhattunk. Nagy háború volt emiatt a faluban.” (50 éves nő, vasútállomás vezetőhelyettes)

A fenti folyamatok eredményeképpen „A falu megtartó képessége tovább csökkent a hetvenes években, s a nyolcvanas években ez tovább fokozódott” (Végh, 2017, 143.).

A rendszerváltás, az annak következtében megvalósuló újbóli önállóvá válás egy pozitív, várakozással teli időszakot hozott az itt élők számára. Elindult a kárpótlási folyamat, újra-indították helyben a felső tagozatot, tervbe vették egy új óvoda építését – amely végül csak 20 évvel később, 2011-ben épült meg. E pozitív, várakozással teli légkörben a település lélekszáma is növekedésnek indult, ám a folyamat a 2000-res évektől újra megfordult. Ennek főbb okai interjúalanyaink szerint a helyi és környékbeli munkalehetőségek hiányában, a falu népességének részleges kicserélődésében, s az ebből eredő megnövekedő konfliktusszámban, a kulturális programok és a közösségi élet hiányában, a magánszolgáltatások szűkösségében és a közszolgáltatások minőségi problémáiban keresendők.

Helyi és környékbeli munkalehetőségek

A termelőszövetkezet megszűnését követő évtizedek mezőgazdaságának átalakulása hasonlóan zajlott le vidéken. A megélhetést egy család számára napjainkban csak a nagyobb területű, európai uniós és hazai költségvetési forrásokkal is jelentős arányban támogatott gazdálkodás biztosítja, míg a kis területen folyó, kiegészítő keresetként folytatott mezőgazdasági tevékenység jelentős munkabefektetést igényel, ugyanakkor egyre kisebb hasznot hoz. Ennek eredményeképpen e családok érdekeltek voltak e kisebb földterületek értékesítésében, a mezőgazdasági vállalkozók pedig ezek felvásárlásában. E folyamat eredményeképpen csupán

néhány család működtet jól gépesített mezőgazdasági vállalkozást Sápon, melyekben mindössze néhány helyi lakost alkalmaznak. Így a mezőgazdaság napjainkban a sápi családok elenyésző részének biztosít megélhetést. A helyi kiskereskedelmi üzletek szintén az egyik gazdálkodó család tulajdonában vannak, s ezekben is csupán néhány munkahely hozzáférhető. Ahogy arról a korábbiakban szó esett, a vasútnál rendelkezésre álló munkahelyek száma is radikálisan csökkent az elmúlt években. A helyi önkormányzatban, az önkormányzati óvodában, a könyvtárban, illetve az állami fenntartású, újrakörzetesített iskolában van még néhány álláshely, bár ez utóbbiban többségében nem helyi tanárok dolgoznak. Összegebben a helyi és a környékbeli álláshelyek száma radikálisan csökkent az elmúlt évtizedekben.

A települési lakosság részleges cserélődése

Interjúalanyaink elmondása alapján az elmúlt évtizedekben a faluba beköltözött néhány olyan roma család, akik jelentős jövedelemmel rendelkeznek, ám annak a forrása vélhetően nem legális tevékenység. (Szinte valamennyi interjúalanyunk megemlítette, hogy lányok külföldi „futtatása” és kábítószerkereskedelem miatt több sápi lakost is szabadságvesztésre ítélték az elmúlt években.) E családok érkezése átrendezte a helyi viszonyokat, bizonyos szempontból „[...] e családok uralják Sápót.” (62 éves férfi, rokkantnyugdíjas).

Részben ennek hatására helyi szinten az elmúlt másfél évtizedben növekedtek a konfliktusok, s az itt élők jelentős részében az atrocitásoktól való félelem is. (Ehhez kapcsolódóan beszédes tény, hogy a roma kisebbségi önkormányzat helyi szinten megbecsült korábbi vezetője sem vállalja már e funkció betöltését, s az ezzel járó feladatok ellátását.) E konfliktusok száma napjainkra lecsökkent, aminek az elsődleges oka az, hogy Sápon szinte megszűntek a közösségi programok, semmilyen szórakozóhely nem működik, a település egyetlen

kocsmája is bezárt. A helyiek visszahúzódtak, bezárkóztak saját otthonaikba.

A romák és a nem romák közötti viszony konfliktusossá válásának másik forrása a romák és a nem romák óvodai, iskolai nevelésének fokozatos elkülönülése. A helyi intézményekbe napjainkban már szinte kizárólag roma gyerekek járnak, az iskola kirendeltségvezetőjének adatközlése alapján az 56 tanuló közül csupán ketten nem roma származásúak, s az óvodában is 80% feletti a roma gyerekek aránya. Ezen elkülönülés az előítéletek, s ezáltal a konfliktusok növekedésének a melegegya (Forgas, 2007).

„Amikor én idejártam iskolába, semmi gond nem volt közöttünk. Együtt fociztunk, barátkoztunk, semmi különbségtétel nem volt. De az öcsém nyolc évvel később járt, náluk már nem így volt. Egyedüli magyar gyerek volt az osztályban, kiközösítették, sok atrocitás is érte.” (28 éves férfi, vállalkozó)

„Nekem azért is kellett hatosztályos gimnáziumba mennem, hogy minél előbb elkerüljek innen. Rengeteget zaklattak, piszkáltak, volt, hogy hazafelé menet meg is támadtak. [...] De ugyanígy megszenvedte emiatt Zsolti is az iskolát.” (21 éves nő, egyetemi hallgató)

Kulturális programok és közösségi élet

Az aktív helyi közösségi élet előfeltétele, hogy legyenek olyan közösségi terek – épületek, közterületek – amelyek helyet biztosítanak különféle kulturális és közösségi programoknak. Ebből következően a település célzott infrastrukturális fejlesztése, amely során kialakítanak olyan „közösségi tereket”, amelyek lehetőséget adhatnak a közösségi élet fejlődésére, kiemelten fontos feladat. Azonban abban a tekintetben eltérőek az álláspontok, hogy önmagában az infrastrukturális fejlesztés kellő segítség-e a helyi közösségi élet, a közösségi aktivitás előmozdításában. Az egyik állás-

pont képviselői úgy vélik, a települések vezetőinek, a helyi önkormányzatnak a feladata ezen infrastrukturális fejlesztések előmozdításáig, azok lezárásáig terjed, s egyszerűen hagyni kell, hogy a helyiek „belakják” és használják e helyeket. A másik álláspont képviselői szerint viszont e terek biztosítása, amennyiben egy adott településen nincsenek már kialakult kisközösségek, önmagában kevés ahhoz, hogy helyben azokon „véletlenszerűen” valódi közösségek formálódjanak. Éppen ezért úgy vélik, hogy e közösségi terek biztosítása mellett, azokon a helyi önkormányzatnak, annak intézményeinek, de legalábbis nekik is kell programokat, rendezvényeket szervezni ahhoz, hogy elindulhasson egy közösségfejlődési folyamat, vagy megerősödhesse, újra-erősödhesse a létező kisközösségek (Varga-Vercseg, 2001).

Az ezzel kapcsolatos nemzetközi és hazai tapasztalatok egyaránt azt mutatják, hogy önmagukban az infrastrukturális lehetőségek rendszerint nem eredményeznek aktív közösségi életet. Példaként említhetőek azok az angliai városfejlesztések, amelyek során új, „közösségi városokat” alakítottak ki, előre tervezett nyitott és fedett „agorákkal”, számos sportpályával, tágas parkokkal. Csakhogy mivel e településekről az ott élők a környékbéli nagyvárosba jártak el dolgozni és tanulni, e közösségi terek még hétvégeként is üresek maradtak, mivel az eljáró helyiek között nem alakultak ki baráti szálak, valódi közösségi kötelékek. Számos magyarországi településen kudarcként értékelhető a „faluházak” kialakítása, mivel önmagukban ezen épületek itt sem eredményeztek „pezsgő közösségi életet”, sőt, számos helyen ma már kihasználatlanul, üresen állnak. Rendszerint jóval több településfejlesztési eredményt is magában hordoz egy helyi közösség fejlesztése, mivel a megerősített, szükségletei és érdekei felismerésére képessé vált közösségek előbb-utóbb az igényeiknek megfelelő fejlesztésekbe kezdenek. Mindez némiképp szükségszerű is, hiszen a kidolgozott közösségfejlesztési

modellek egyik legfontosabb eleme a lakossági szükségletek kielégítését segítő újabb és újabb projektek kitűzése és megvalósítása (Soós, 2005).

Sáp polgármestere (61 éves férfi) az elsőként megfogalmazott álláspont híve. Úgy véli, nem az önkormányzatnak, hanem a saját kisközösségeknek kellene önmaguknak programokat szervezni. Erre Sápon megvan a lehetőség, ugyanis az önkormányzat helyi rendeletében semmilyen korlátozó rendelkezés nincs közösségi rendezvényekre vonatkozóan, valamint az új kultúrházban, közösségi házban adottak a lehetőségek rendezvények lebonyolításához. Helyi szinten a problémát abban látja, hogy az itt élők nem tudják az infrastrukturális lehetőségeket megfelelően használni és kihasználni. Az általunk megkérdezett önkormányzati képviselő (41 éves férfi, vállalkozó) is hasonlóan látja a helyzetet, úgy véli, mivel a környékbeli nagyobb városokban számos programlehetőség van, helyben jelentősen lecsökkent az igény a különböző, korábban népszerű programokra (pl. falunap) is.

A helyi aljegyző (47 éves nő) e tekintetben kiemelte azt is, hogy a jelentős, összességében 1,4 milliárd forintos infrastrukturális fejlesztés eredményeit az önkormányzatnak meg kell óvnia. Emiatt nem lenne egyszerű e létesítmények közösségi programokra való rendelkezésre bocsátása, valamint emiatt volt lezárva a helyi játszótér egy ideig, mivel tartottak attól, hogy a helyiek megrongálják az eszközöket. Igaz, lakossági kérésre e lezárást már megszüntették. A helyi vezetők szerint tehát a helyi igények és a kezdeményezőkéesség hiánya az egyik fő oka annak, hogy Sápon kevésbé lehet közösségi életről beszélni.

A megkérdezett interjúalanyok döntő többsége ugyanakkor nosztalgikusan gondol vissza arra a még a 2000-es évek elejét is jellemző időszakra, amikor számos közösségi rendezvény, program volt, s részben ezek hatására a falusiak is összetartóbbak voltak. A kérdezettek többsége elmesélte azonban azt is, hogy a falu lakosságának a részleges

kicszerelődését követő, legutóbbi időszak programjai gyakran rossz légkörben zajlottak, voltak, akik agresszíven és rombolóan viselkedtek.

„Volt, hogy berúgtak, és beleöntötték a koncerten a sört a többmilliós hangosításba. Én valahol meg is értem, hogy nem is mernek már programokat szervezni.” (28 éves férfi, vállalkozó)

Emiatt többen úgy nyilatkoztak, nem biztos, hogy napjainkban elmennének ilyen programokra. Ugyanakkor másféle közösségi és kulturális programokat szívesen látnának, azokon szívesen részt vennének.

„Ami van, például a megemlékezések, az 1848-as ünnepség, az is mind hétköznap, munkaidőben van. Ezekre elmennék, régen is eljártunk, ha hétvégén lenne, vagy munkaidő után, de munkaidőben erre nincs lehetőség.” (45 éves nő, szociálpedagógus)

A helyi aljegyző (47 éves nő) ezen rendezvények hétköznapi és napközbeni megszervezésének okaként azt jelölte meg, hogy a szervezésben részt vevő munkatársaktól nem várható el, hogy munkaidőn kívül dolgozzanak, s az engedélyeztetés és a biztosítás is bonyolultabb és költségesebb lenne hétvégén. A fentiek mellett sajnálatos helyi jellemző, hogy semmilyen sportegyesület nem működik a községben, két megkérdezett helyi fiatal is a szomszéd település futballcsapatának a tagja.

„Itt az égvilágon semmilyen sportolási lehetőség nincs. Ma már az iskola tornacsarnokába sem lehet bemenni, azt sem lehet használni. Régebben lehetett ott focizni, de ma már nem.” (23 éves férfi, egyetemi hallgató)

A településre érkezett infrastrukturális fejlesztések így azonban csak részlegesen, kevésbé hasznosulnak, s nem tudnak hozzájárulni a települési közösség újraerősödéséhez, ezáltal a település megtartó erejének növeléséhez.

Szolgáltatási hiányok és problémák

Ahogy arról a korábbiakban már szó esett, a helyi magánszolgáltatások meglehetősen szűkösek, vendéglátóhelyek nincsenek, s egyéb szolgáltatások (fodrász, manikűr, stb.) sem elérhetőek helyben. A közintézmények – a napjainkban már állami fenntartású helyi általános iskola kivételével - szépen felújítottak, ám a működésük kevésbé aktív (művelődési ház, közösségi ház).

„Lett itt egy közösségi ház, de én azt közösségi házként működni még nem láttam.” (54 éves nő, pedagógus)

A helyi óvoda, iskola etnikai szegregáltsága, s az ebből adódó problémák miatt nem vonzó a helyi családok jelentős részének.

Konklúziók

A fenti okok miatt – a valóban impozáns közintézményi épületek ellenére – a település megtartó ereje meglehetősen csekély. A megkérdezett helyi fiatalok (6 fő) közül egyetlen férfi tervezi jövőjét Sápon, és az interjúalanyok nem is tudtak más olyan fiatal sem említeni, aki ne szeretne elköltözni a faluból. Sőt, az általunk megkérdezett középkorúak egy részét is kizárólag a meglévő, jó minőségű, de mára teljesen értékét veszített családi ház tartja a településen. (Példának okáért egyik interjúalanyunk kétszintes, összességében 140 négyzetméter hasznos alapterületű, jó állapotú családi házat 3 millió forintra értékelte egy ingatlanközvetítő cég munkatársa. Ebből a jobb helyzetű környékbeli falvakban ma már csak egy üres építési telek vásárolható.) Sáp kapcsán is megerősödik az a tapasztalat, hogy önmagában a közintézmények, közösségi terek megléte egy, a helyi szervezést összefogó, a helyieket facilitáló személy vagy kiscsoport hiányában nem eredményez valódi, összetartó helyi közösséget.

A tanulmány elkészítéséhez szükséges kutatómunka az EFOP-3.4.3-16-2016-00021 „A Debreceni Egyetem fejlesztése a felsőfokú oktatás minőségének és hozzáférhetőségének együttes javítása érdekében” című projekt támogatásával valósult meg.

Irodalom

- Andorka, R. (1997). *Bevezetés a szociológiába*. Budapest: Osiris.
- Falus, I. (szerk.) (é.n.). *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*. Budapest: Műszaki Könyvkiadó Kft.
- Forgas, J. P. (2007). *A társas érintkezés pszichológiája*. Budapest: Kairos.
- Péter, J. (2017). Sáp vasútja. In: Péter, I. (szerk). *Sáp évszázadai 1217-2017*. Püspökladány: Hektográf Nyomda, 123-127.
- Soós, Zs. (2005). *A szociális munka alapjai*. Pécs: Comenius Bt.
- Soós, Zs. (2013). Állami szolgáltatásvásárlás a szociális szolgáltatási rendszerben. *Esély*, XXIV/1, 3-38.
- Soós, Zs. (2009). Reform után. A kistérségi közszolgáltatási reform hatásai a Téti kistérség szociális szolgáltatási rendszerére. *Esély*, XX/1, 71-100.
- Végh, I. J. (2017). Adalékok Sáp történetéhez. In: Péter, I. (szerk). *Sáp évszázadai 1217-2017*. Püspökladány: Hektográf Nyomda, 10-41.
- Varga, A.T.; Vercseg, I. (2001). *Közösségfejlesztés*. Budapest: Magyar Művelődési Intézet.

Felhasznált statisztikai adatbázis

Központi Statisztikai Hivatal (KSH) (2021): *Területi Statisztika: Népesség, népmozgalom*. Budapest: KSH.

Sáp Község Települési Önkormányzata (SKTÖ) (2019, 2021) által nyújtott adatok: a helyi önkormányzati választásra vonatkozó adatok, a romák települési és óvodai létszámára vonatkozó becslés adatok.